

PÉTER Zoltán

Foto-szekvenciális *prima vista* játék, azaz a *kép pozíciókban* történő lapról olvasás technikája

Egy tapasztalatomból eredő felismerést próbálok formába önteni, vagyis közérthető módon és nyelven interpretálni. Tehát "köztudott" dolgokból formáltam új megközelítéssel egy új technikát - módot, melynek közérthetősége és gyakorlatiassága épp annak köszönhető, hogy egyéb automatizált életfunkcióinkkal hozható párhuzamba.

Bevezető gondolatok a *prima vista* játékról

A zongorajáték szélesebb témakörével foglalkozva semmiképp sem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt, ami a szóló zongorázás, a kamarajáték vagy a zongorapedagógia mellett magába foglalja a hangszeres előadás és közreműködés egyéb – mondhatnánk másfajta megnyilvánulásait is, mint például: a zongorakíséret, a partitúrajáték, az improvizáció vagy történetesen a lapról olvasás – *prima vista* játék.

A *prima vista* játék természetesen még véletlenül sem kötődik kizárólag a zongorázás témaköréhez. Joggal mondhatnánk talán úgy is, hogy a lapról olvasás tudománya – de talán inkább készsége – a szakmán belül olyan »sportágat« képvisel, amely mindannyiunknak rendkívül fontos, hisz minden zenészt valamilyen módon érint. Zongoristát, hegedűst, klarinétost, trombitást, énekest egyaránt. Jól vagy rosszul, tudatosan vagy ráérzéssel, de mindannyian olvasunk lapról új darabunkkal való ismerkedés első pillanatától kezdve.

Éppen ezért nem meglepő, hogy a *lapról játszás* nehézségét tulajdonképpen a *lapról olvasás* problémája világítja át legmegfelelőbben. Legyen szó önálló gyakorlásról, akár más zenészekkel való közreműködésről, a folytatásban sorra kerülő rövid elemzés egy egész sor elméleti és gyakorlati lehetőséget tár majd fel, melyek új távlatokat nyithatnak mindennapjaink szakmai gyakorlatában.

Mit is jelen »a *prima vista*« kifejezés?

Nem mást, mint »*első látásra*«.

A zenész számára az első látásra történő hangszeres (vagy énekes) megszólaltatást - *reprodukciónak* jelenti. Helyesebben nem is *reprodukciónak*, hanem egész pontosan *projekciónak*, azaz »*megjelenítést*«. Hiszen csak az a tartalom szólalhat meg, illetve jeleníthető meg hangok által, amit és amennyit az adott pillanat töredéke alatt a kottaképből képesek vagyunk meglátni, feldolgozni - tehát megvalósítani.

A *prima vista* játék cselekvés, de megnyilvánulás is. Eredmény és minőség egyben.

Ám még ennél is több!

A *prima vista* játék nem más, mint első élő kapcsolatunk egy új zenei anyaggal. Első próbálkozásunk annak megszólaltatására, formai és tartalmi egészének megismerésére, megértésére. Kétség kívül ez a legéletszerűbb és legösszetettebb módja egy új zeneművel való ismerkedésnek, ahol a vizuális információ befogadása, annak rendszerezése, feldolgozása és zenei kifejezéssé formálása szinte egyazon pillanatban történik.

A zenész számára pontosan ez, az olvasat zenei kifejezéssé való átváltoztatása okozza a legnagyobb nehézséget, mely a hangszerjátéknál még fokozottabb. Pontosán azért, mert a vizuális információ pszichofizikai apparátusunk egész sor közvetítőjén keresztül alakul át csak hanggá – jobbik esetben zenei kifejezéssé.

Képzelnék csak el, hogy egy könyvet olvasunk, tehát betűkkel lejegyzett irodalmi szöveget. Ez is egyfajta *lapról olvasás*, melyet szinte egész életünkben gyakorolunk különösebb nehézség nélkül. Némi gyakorlás után sem a betűszimbólumok megfejtése nem okoz gondot, sem pedig a tartalom megértése. Ilyen formában mindez pofonegyszerű, mivel a cél egyedül csak a szöveg tartalmának megértése. Az információ vizuális úton tevődik át viszonylag közvetlenül. Leegyszerűsítve: a képből elménk által tartalmi töredék, majd tartalmi összefüggés lesz.

A műveletet lényegesen megnehezíti, ha a szöveget már első olvasás alkalmával fennhangon kell szavalnunk, vagyis interpretálnunk – ahogyan azt a színészek, rádió- és televízió bemondók, szónokok teszik gyakran. De még ennél is nehezebb dolog lenne egy idegen írott szöveg más nyelvre történő azonnali

és egyidejű fordítása. Ez minden bizonnyal így van. Ezért talán épp a szimultán fordítás lenne az, ami leginkább megközelítené a zenész *prima vista* játékát. Hiszen itt is »fordításról« van szó, mégpedig nem is akármilyenről: a kottakép vizuális tartalmát hangszerünk »nyelvére« kell fordítanunk.

Nyilvánvalóan mindkét esetben jelen van egy technikai akadály, amely megnehezíti a szavak vagy hangcsoportok képének hanggá, hangzássá való átváltozását.

Egy recitátor esetében ez a technikai akadály maga a beszéd - beszédtechnika, a zenésznél pedig a hangszer, vagyis a hangszertechnika.

De van még valami rendkívül fontos ennél az analógiánál!

A fordítás sokkal több mint olvasás, vagyis különböző szimbólumok gyors és folyamatos felismerése. A jelölésrendszerrel kódolt – akár irodalmi, akár zenei – tartalom legalább valamilyen szintű megértése nélkül fordításról nem beszélhetünk. Legyen ezért a *prima vista* játékkal kapcsolatos további eszmefuttatásunk egyik kulcsszava az olvasott tartalom megértése.

Egy zenemű letétjének első látásra történő megszólaltatása a legtöbb zenész számára rendkívüli összpontosítást és technikai összehangoltságot igénylő feladatot jelent. Mégis, el sem tudjuk képzelni, hogy az első lépés mennyire lényeges és meghatározó egy új darabbal való további viszonyunk szempontjából.

Mit »üzen« a kottakép?

Bevezető gondolataink szinte egyértelműen utalnak arra, hogy a *prima vista* játék a darab elsőre történő hangszeres olvasását jelenti, melynek célja: megközelítő fogalmat alkotni az adott zeneműről első benyomás címén. Mindez azonban csak részben igaz. Vajon miért?

Azért, mert mielőtt még hangszerhez nyúlnánk, akarva akaratlanul egy egész csomó hozzávetőleges, ám fontos dolgot megtud(hat)unk a kiválasztott darabról.

Például: ki a zeneszerző, milyen terjedelmű, nehézségű, karakterű, hangulatú műről van szó. Sőt a kissé beavatottabb szemlélő számára a mű formai, valamint ritmikai és harmóniai szerkezetének főbb vonulatai már a letét felületes átlapozásakor nyilvánvalóvá válnak.

Ha például zongorakíséretről van szó, mely információk a legfontosabbak a kísérő számára? Elsősorban az, hogy milyen a kísért és kísérő hangszerszólamok közti kiemeltségi arány - vagyis »kié a darab?« A zongora inkább kísér, vagy inkább őt »kísérik«?

Ha valaki tehát kezébe veszi a kottát, legalábbis egy futó benyomás erejéig fogalmat tud alkotni – ha nem is magáról a műről – de letétjéről biztosan. Míg egyesek csak a sűrűbben vagy ritkábban nyomtatott kottalapokat látják, mások kezében a partitúra »megszólal«. Ők nemcsak kívülről, de belülről is ismerkednek a művel. Fejlett belső hallásukkal már első látásra számos lényeges formai és tartalmi összefüggést képesek felismerni, és általában igen jól is játszanak lapról. Mondhatni, »van kulcsuk« a darabhoz.

Szemfényvesztők? Az ilyenek születnek...?

Miben rejlik egyesek fejlett lapról olvasási készségének titka? Mi az a valami, ami a folyékony, de zeneileg is kifejező *prima vista* játékot lehetővé teszi számukra?

Tapasztalatom szerint itt két igen lényeges dologról van szó. Az egyik a mód, ahogyan ismerkednek a letéttel lapról játszás előtt, a másik, ahogyan rendszerezik és használják az így megszerzett információkat magában a lapról játszás folyamatában. Természetesen itt az érzékelés, valamint az adatfeldolgozás értelmi vetületének végtelenül bonyolult folyamatairól van szó, melyek egyaránt magába foglalják egy formai és tartalmi zenei szerkezetben való tájékozódást.

Szinte teljes felelősséggel merem állítani, hogy a *prima vista* játék problémája teljes egészében a vizuális megfigyelésből, annak természetéből, minőségéből és gyorsaságából következik.

Magyarul, nem mindegy, mit látunk, s még kevésbé az, hogy a látottakat mi módon használjuk fel.

Éppen ezért, a *prima vista* játék két fázisát különböztetem meg, és pedig:

1. a letét hangszer nélküli elsődleges megfigyelése - OBSZERVÁCIÓ
2. hangszeres lapról olvasás - PROJEKCIÓ

Igen érdekes, hogy a vizuális érzékelés természete a két fázisban lényegesen eltérő.

Az *obszerváció* fázisában a letétet egészében és részleteiben is megfigyeljük, elemezzük. Ez segít a mű formális, azaz szerkezeti egységének a viszonylagos megismerésében. A képzőművészetben ezt a típusú megfigyelést madártávlatnak hívják, ami egy kívülálló magas (vertikális) pontról való rálátását jelöli. Esetünkben a madártávlat szinte szó szerint ugyanezt jelenti: a kottaszöveg megfigyelésére alkalmas távlatot, vagyis pszichovizuális perspektívát. Mellesleg, egy komolyabb utazás megtervezésénél ugyanezt tesszük térképpel a kezünkben. Megpróbálunk minél több hasznos következtetést levonni azért, hogy lelkileg felkészüljünk a ránk váró megpróbáltatásokra, és minél több váratlan bonyodalomtól kíméljük meg magunkat.

Ezzel ellentétben, a *projekció* fázisában a látás alapján történő észlelés inkább lineáris (horizontális), mint vertikális hajlamot mutat. Hiszen a vízszintes sorokban történő kottaolvasás miatt a pszichovizuális

távlat kialakítása igencsak nehéz. Jobbik esetben némi rálátásunk van az előttünk levő néhány ütemre, míg a letét nagyobb részletét szemmel befogni szinte lehetetlen.

Mégis, a megfigyelés természetét elemezve megállapítható, hogy érdekes módon a *prima vista* játéknál mindkét fajta távlat – a vertikális és a lineáris is - jelen van, és jelen is kell, hogy legyen. Viszont e kettő fordított kölcsönhatásban van egymással.

Mit jelen ez? Azt, hogy lassabb és kényelmesebb lapról olvasásnál lassabban és kevésbé intenzíven gondolkodunk. Mivel nem kell hosszabb szövegszakaszt belátnunk, így látóhatárunk rövidebb, ami viszont nagyobb áttekinthetőséget eredményez számunkra. Egyszerű, ha lassan hajtunk sima úton, a körülöttünk lévő tájban felhőtlenül gyönyörködhetünk. Mindezzel ellentétben, gyors tempónál, nehezen áttekinthető és technikailag igényes textúrák olvasása végtelenül összpontosított és erőteljes figyelmet, gondolkodást és állandó tervezést igényel. Ennek következtében látókörünk a szó szoros értelmében összeszűkül, szinte kizárólag az előttünk lévő ütemekre összpontosítunk, viszont a »tájból« - vagyis a tágabb szövegkörnyezetből - igencsak keveset látunk, észlelünk. Ilyenkor az olvasáson túl a szöveg kifejezésbeli megformálása is lényegesen nagyobb erőfeszítésünkbe kerül.

Végezetül azt is mondhatnánk, hogy a vizuális érzékelés két típusa (perspektív és horizontális) teljes mértékben a vertikális és lineáris duál analógiáját tükrözi. Ez olyasmi, mint ahogy ellentétes kölcsönhatás fedezhető fel a tapasztalat és a tudatosság között. Mindig egyik a másik rovására megy, miközben az ember próbál egyensúlyt tartani köztük. Vagyis, egyazon pillanatban valamit megélni, és a megélt tapasztalattal kapcsolatban tudatosan következtetni nagyon nehéz. Más szóval, benne lenni, és ugyanakkor rálátni valamire egy adott pillanatban szinte képtelenség.

Ám ha hisszük, ha nem, *prima vista* játékról szóló történetünk pontosan erről a látszólagos képtelenségről szól: megfigyelni a részletet egészében, s megélni az egészet a részlet által.

A foto-szekvenciális *prima vista* játék lényege éppen abban van, hogy megpróbálja csökkenteni a perspektív és horizontális érzékelés fordított kölcsönhatásából adódó feszültséget. Vagyis megpróbálja egyensúlyban tartani e két psziho-vizuális fókusz összjátékát. Mindez némileg persze furcsa törekvésként hat, bár megjegyezném, hogy a *prima vista* játék is egy igencsak természetellenes zenei, de még inkább technikai megnyilvánulás. Legfőképpen azért, mert a klasszikus zene nem sport, sem pedig ipar, hanem művészet – azaz szellemi kategória. Ebből a szempontból nézve pedig teljesen lényegtelen, hogy valakinek mennyi idejébe telik egy zenemű előadásának betanulása. Csak az eredmény számít – a szó legszűkebb s legtágabb értelmében. Legyünk őszinték, egy érett és elmélyült tolmácsolás megformálásához a zenésznek sok időre és lényegesen másfajta tanulási-gyakorlási folyamatra van szüksége. A *prima vista* játék pedig nem erről szól.

Higgyük el, itt nem is igazán a zenemű előadására fordított időtartami különbség a döntő, hanem valami egészen más. A döntő különbség az, amire már írásom elején is utaltam, hogy a lapról olvasás nem igazi *reprodukción*, hanem csak *projekción*. Nem a kottába fagyasztott zenei kifejezés hű és állhatatos megszólaltatása, hanem csak annak a *lenyomata*. Hangzás- és kifejezésbeli lenyomata annak, amit a pillanat töredéke alatt meg tudunk figyelni, meg tudunk jegyezni és el tudunk játszani. Hogy ez a projekció – azaz »hangnyomat« milyen mértékben lesz szövegű, az egyedül az egyén érzékenységétől, megfigyelésének gyorsaságától és minőségétől, valamint technikai készségétől függ. Egy lapról olvasott darab előadásának különben sem a szövegű tökéletesség a mércéje, hanem elsősorban a zenei forma egységének, tartalmi jellegének és hangulatának érzékeltetése.

HangKÉP vagy képszerű HANGZÁS?

A zene a hangok világa, melynek az emberekéhez hasonlóan megvannak a maga természetes törvényszerűségei, logikája és szabályai. Egyszóval, a hangok társadalmának is van »szociológiája«. A zenei tartalom muzikális megszólaltatása pedig nem más, mint a hangok társadalmi hierarchiájának figyelembe vétele az egyén zenei intelligenciája és ráérzése által.

A zene ugyan nem kép, de mint tudjuk ábrázolható, lekottázható – tehát képszerűvé tehető. Éppen ezért, a foto-szekvenciális lapról olvasási technika kiindulópontja maga a KÉP – a kottaKÉP, valamint a zenész hozzá való viszonyulása. Megállapítja, hogy a kottaképnek a hangokon, valamint előadásukra irányuló számos útmutatáson túl vannak más dimenziói is, egyéb információkat is közöl a darabról, ám ezeket hagyományos gyakorlási szokásaink igen gyakran figyelmen kívül hagyják, vagy fel sem ismerik őket. Olyan információkról van szó, melyek elsősorban tágabb értelemben vett technikánk automatikus működését illetik, s ez mint tudjuk, egy egész sor egymással jobban vagy kevésbé szinkronizált összetevőből áll. A motorikus készségen túl ide sorolnám még a látást, a hallást és nem utolsósorban az agy funkcióit is, melyek mindezen komponensek működését összehangolják.

Például a kottaszöveg kisebb, nagyobb, szűkebb vagy terjedelmesebb részletet ábrázoló KÉPe szemünknek ugyan megfelejtendő zenei ákombákom, ám játszóapparátus számára ugyanez a KÉP grafikon, térkép, iránytű. Mert a technika nem gondolkodik ám. Gyors és hatékony akkor, ha automatikus, ha reflexek

irányítják. És higgyük el, a *prima vista* játék egyik alapproblémája nem az, hogy az ember nem elég gyorsan olvas kottát, hanem az, hogy látása a kottaképet nem bontja le megfelelő KÉP-POZÍCIÓKRA, amelyek alapján technikája gyorsan, olajozottan – vagyis reflexszerűen működhet!

Bábeli zűrzavar?

Akár mennyire is furcsán hangzik, de a zenei kifejezés és átfogóbban értelmezett technikánk már említett komponensei nem egy nyelvet beszélnek.

Ahhoz, hogy egy lekottázott zenei tartalmat megszóaltassunk, a zene nyelvét a technika nyelvére kell fordítanunk. A fordítás lényegében már a kottaképpel való első találkozás alkalmával megkezdődik. Mindebből pedig az is következik, hogy a *prima vista* játék nem más, mint a képszerű zenei tartalom technika nyelvére való szimultán fordítása.

De miért van az, hogy a zene és a technika nyelve olyannyira különböznek egymástól?

Csakis azért, mert mindkettő másképpen »gondolkodik«. Mivel tudjuk, hogy minden nyelv valamilyen módon egy adott gondolkodásmód (mentalitásból eredő) megnyilvánulása, ezt a zene és a technika párhuzama is meggyőzően bizonyítja.

A zene szervezett hangcsoportokban, mintákban, artikulatív alakzatokban gondolkodik, ezek együttesen a többrétegű zenei szövet egységét alkotják, melyben mindegyiknek megvan a maga szerepe.

A technikai apparátust illetően a dolog még egy fokkal bonyolultabb, mivel minden egyes összetevőjének megvan a maga gondolkodásmódja – és az ennek megfelelő »tájszólása« is.

- a szem KÉPEKBEN,
- a fül HARMÓNIAI, RITMIKAI és METRIKAI SÉMÁKBAN,
- a játszóapparátusunk TECHNIKAI POZÍCIÓKBAN, valamint RÖGZÍTETT – tehát már AUTOMATIZÁLT FIGURÁCIÓKBAN,
- agyunk pedig ANALÓGIÁKBAN (szimbólumokban, megfelelésekben) gondolkodik.

A zenei kifejezés technika nyelvére való fordításának fő problémája abban van, hogy az egyes képek, minták és sémák igen gyakran nincsenek egymással megfelelésben. Pontosabban, egy adott zenei részletből minden komponens mást-mást »ért meg«, miközben mindegyik a maga kényelmét keresi, tehát azt, ami már számára ismert, rögzített, automatikus – hisz ezek alapján tájékozódik.

Hétköznapi nyelven ez azt jelenti, hogy *prima vista* játék közben igen nehéz egy kifejezésbeli egységet (motívumot, frázist, figurációt stb.) egészében áttekinteni, belső hallásunkkal azt harmóniailag meghatározni és egy technikai pozícióval eljárni. Ez így persze eszményi lenne, ám nagyon sokszor a dolog nem jön össze.

Ehelyett:

- a frázisnak gyakran csak egy kisebb-nagyobb részletét tudjuk belátni,
- igen kérdéses, hogy az adott képtörredék alapján képesek leszünk-e megsejteni a zenei gondolat egészének tonális vonulatát,
- ujjaink pedig megpróbálják ezt a kép-fregmentumokra bontott miniatűr zenei egységet, ha csak lehet minél takarékosabban – tehát minél kevesebb technikai manőverrel megszólaltatni.

A foto-szekvenciális lapról olvasási technika a kottaszöveget megfelelő KÉP POZÍCIÓKRA bontja, hogy ezáltal technikai apparátusunk különböző »gondolatmintáit« összerendezze, megfelelésbe hozza egymással. Főként ez az egész dolog lényege. A jó *prima vista* játék titka nem más, mint a kottaKÉP minél gyorsabb és ügyesebb hangKÉPPÉ való formálása. És mivel a zökkenőmentes *prima vista* játék – mint mondtuk – szinte kizárólag a megfigyelés minőségén, valamint az alkalmazkodóképes és jól automatizált technikán múlik, a kottaszöveg KÉP POZÍCIÓKRA való felbontásának elve is elsősorban e két komponens igényeihez - »kényelméhez« igazodik.

A szem a *metrikusan szimmetrikus*, de legalábbis részben szimmetrikus KÉP POZÍCIÓKRA olvas könnyedén (mint ahogy lépkedni is egyforma hosszúságú lépésekben a legkényelmesebb). Ehhez persze egy adott részlet textúrájának is metrikusan szimmetrikusnak kell lennie.

A technika viszont az *aszimmetrikus* KÉP POZÍCIÓK alapján működik olajozottan, melyek a technikai artikuláció logikájához alkalmazkodnak. Ezt a típusú képfelbontást a technikailag valamivel igényesebb, mozgalmasabb szövegekörnyezetben előnyös alkalmazni (nehezebben járható terepen lépéseink sem arányosak, hanem mindig a pillanatnyi akadály kikerülésére, áthidalására alkalmazkodnak).

Ennek megfelelően tehát, a foto-szekvenciális *prima vista* játék két alapvető vizuális pozíciót alkalmaz. Az egyik a METRIKUS POZÍCIÓ, a másik pedig a TECHNIKAI POZÍCIÓ. Míg az első az olvasás, addig a másik a hangszertechnika kényelmét szolgálja.

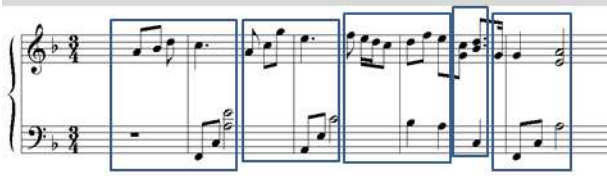
SZEMÜNK a metrikusan
szimmetrikus, de legalábbis
részben szimmetrikus
részleteket olvassa könnyedén

(vagy)

TECHNIKÁNK viszont a
technikai artikulációnak
megfelelő *aszimmetrikus*
KÉP POZÍCIÓK alapján
működik kényelmesen

Lapról olvasás képszekvenciákban

Az olvasás értelme a szimbólumok segítségével lejegyzett tartalom megfejtése és megértése.

Ha pedig a szimbólum ábra – vagyis KÉP, akkor maga a szöveg sem lehet más, mint KÉPbe sűrített üzenet.

Ebből logikusan következik, hogy a notáció nem más, mint a zenei kifejezés KÉPi megfelelése, megjelenítése.

Kifejezetten érdekes dolog megfigyelni egy kottát olvasni tanuló, és egy kottát igencsak folyékonyan olvasó személy technikáját. A kezdő lassan, betűzve olvas. Ez szó szerint értendő, tehát betűtől betűig – pontosabban hangtól hangig halad, hiszen ő még csak hangokat, s nem hangcsoportokat lát. Mivel jelentős idejébe és szellemi energiájába kerül az egyes hangokat szervezett artikulatív egységekbe tömörítenie, szinte semmilyen rálátása nincs az adott szövegtörzset magasabb rendű összefüggéseire. Egyszerűsítve tehát: a kezdő és gyenge olvasó számára a kottakÉP részlete (még) nem képvisel tartalmi szintézist.

Vele ellentétben, a jó olvasó ugyanebben a részletben egy sor nyilvánvaló és rejtett összefüggést fedez fel.

Miért is?

Mert a jó és tapasztalt olvasó minden vizuális élményben az értelmet keresi és találja. Akár irodalmi, akár kottaszövegről legyen szó, már első látásra érzékeli a textúra természetes tagoltságát (artikulációját), melyet szinte azonnal még kisebb értelmes egységekre képes lebontani. Ő nem hangtól hangig olvas, hanem KÉP POZÍCIÓKBAN. És itt jön a lényeg! *A gyakorlott olvasó nem lineárisan, hanem szekvenciálisan olvas: képszekvenciákban – vagyis képsorozatban.* Egy KÉP POZÍCIÓ egy képszekvenciának felel meg. Ezért képes pszichovizuális fókuszát fennakadás nélkül átkapcsolgatni, hogy egyazon pillanatban lássa a részletet, de érzékelje az egészet, az egységet is. A frázisban meglátja a motívumot, azt pedig a frázis részeként formálja meg.

Még egy érdekesség a képszekvenciákban való olvasásról. Köztudott tény, hogy a szöveget oszlopokban lényegesen gyorsabban tudjuk olvasni, mint hosszú sorokban. Miért? Azért, mert az oszlop áttekinthetőbb. Az oszlopot *kép pozícióként* éljük meg, melyben eleve sokkal több tartalmilag összefüggő szöveg van sűrítve.

A hosszú szövegsorok esete ennek pont ellenkezőjét példázza. Itt ugyanis már egy átlagos terjedelmű mondatot sem igen lehet szemmel befogható kép pozícióba iktatni. Akár irodalmi, akár kottaszövegről van szó, ilyenkor csak egyet tehetünk: a szövegrészletet kisebb egységekre kell lebontanunk úgy, hogy azt vagy olvasni, vagy pedig eljátszani legyen könnyű – ha a kettő nem is megy együtt.

/Megjegyzés: Például a zongora dupla vonalrendszeres letétje valójában csakis kép-pozíciókban olvasható – már csak a zenei szöveg eleve többszólamúságából kifolyólag is. Így is olvas kottát minden zongorista, ha tud róla, ha nem. A gond csak az, hogy kevesen tudják, hogyan kell a sorokat olyan képszekvenciákra bontani, amelyek összhangba hozzák az olvasást a technika működésével./

Összefoglalás

Tulajdonképpen két fontos dolgot szeretnék kiemelni:

1. A foto-szekvenciális *prima vista* játék elsősorban is az olvasás és a játszóapparátus szinkronizációjával foglalkozik. E két komponens a KÉP POZÍCIÓ – azaz képszekvencia alapján kapcsolódik

össze, mely nem más, mint a kottaszöveg tudatosan felbontott képtöredéke. Így a textúra képszekvenciákra való felbontása lehetővé teszi a zenész számára, hogy amit lát, az a szeme és technikája számára valóban »pozíció« legyen – tehát egy mozdulattal, vagy technikai pozícióval lejátszható hangcsoport. A szimmetrikus pozíciók az olvasás, az aszimmetrikusak pedig a technika »kényelmét« szolgálják inkább. A cél azonban mindig egy: e két komponens maximális összehangoltsága.

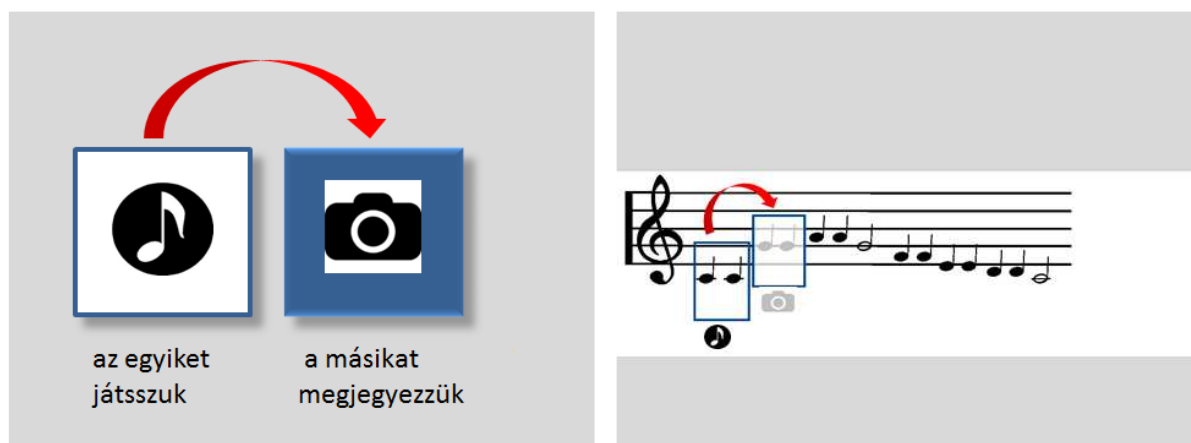
2. Maga a foto-szekvenciális kifejezés pedig nem mást, mint képsorban – képszekvenciákban való olvasást jelent, ahol az egyik KÉP POZÍCIÓ megszólaltatása (projekciója) és a következő KÉP POZÍCIÓ »betöltése« (memorizálása – »lefényképezése«) *egyidőben történik*, fáziseltolódás nélkül.

»Az egyiket játsszuk, a másikat megjegyezzük« - szól a foto-szekvenciális lapról olvasás elve - azaz mottója. Ezért tudjuk fennakadás nélkül szántani a szöveget, mert a foto-szekvenciális elv automatizmusa állandó lépéselőnyt biztosít számunkra. A következő pozíciót, a következő lépést már mindig látjuk magunk előtt, és tudjuk hova lépünk, hisz elménk a következő pozíciót már a pillanat töredéke alatt »lefényképezte« és feldolgozta. Akármennyire is furcsa, de gyakorlatilag »emlékezetből« játsszuk a darabot, pozícióról pozícióra. Ugye milyen egyszerű?!

Félelmetes, mennyire összhangban van a foto-szekvenciális elv például a járás természetes mechanizmusával. Mindig oda nézünk, ahova lépni fogunk, s amint lépésre emeljük a lábunkat, szemünk már a következő lépés- pozíciót keresi. És nem véletlen, hogy a szem és a láb járáskor tökéletes összhangban működik. Hiszen ez így természetes!

Higgyük el, a lapról olvasás bonyolultnak tűnő műveleténél is egyedül ez a működési elv biztosítja a vizuális érzékelés és a mozdulat folyamatos dinamikáját.

Miért fontos ez? Azért, mert időt nyerünk általa. A *prima vista* játék idegfejlesztő műveletében pedig az idő a legnagyobb érték. Idő lazításra, idő tervezésre, idő egy nagy oktávugrás pontos végrehajtására, idő egy »életmentő« újrend megpillantására, idő egy megbújt felemelőjel észrevételére és így tovább. Az időt lapról olvasásnál pedig a másodperc töredékében mérjük.

Hogyan tanítható a foto-szekvenciális lapról olvasási technika?

Mivel a *prima vista* játék egy nagyon érzékeny pontja minden zenésznek, így egyáltalán nem mindegy, milyen módon közelítünk hozzá. A legtöbben félnek tőle, nyilvánosság előtt »blatolni« pedig amúgy is csak nagyon-nagyon kevesek mernek. Vannak nagyszerű zenészek, akik egyébként pocsékul játszanak lapról, és vannak kevésbé nagyszerűek, akik szinte bármit azonnal eljátsszanak, amit elébük tesznek...valahogy. Ez a »valahogy« persze az elméleti és gyakorlati lehetőségek legszélesebb skáláját jelenti. A technikailag pontos, többnyire szöveghű és kifejezéstelen játéktól egészen az »igencsak sovány de... nagyon muzikális« fanyar élményig. Természetesen a zenei képzettség színvonala is egyénenként végtelenül különböző. Van, aki jól olvas kottát, van, aki nem, egyiknek van belső hallása, a másik kizárólag a már megszólalt hang alapján tájékozódik és így tovább.

Ezek a tények. Ám az érem másik oldala az, hogy a lapról olvasási készség fejlesztése bárkinek hasznára lehet és van. A foto-szekvenciális technika e készség fejlesztésének egy olyan megközelítése, amely gyakorlatilag független az egyén képzettségi színvonalától. Bármilyen szinten el lehet kezdeni, egyedüli követelmény az, hogy az illető tudjon folyékonyan kottát olvasni.

A foto-szekvenciális lapról olvasási technika tanítási módszere a *játék*, formája pedig a *csoportos műhelymunka* (ang. *Workshop*). Nem kizárólag individuális foglalkozásról, hanem csoportmunkáról van szó (egy csoport max. létszáma 15 fő), ahol mindenki aktívan vagy kevésbé aktívan, de valamilyen módon részt vesz a közös munkában. Ez a munkamódszer elsősorban a már előbb említett különbségek miatt előnyös,

ezenkívül pedig meggyőződésem, hogy a csoportfoglalkozás sokkal több esélyt ad valakinek a *prima vista* játékkal kapcsolatos negatív beidegződéseinek, félelmeinek és gátlásainak feloldására.

A műhelymunka számítógépes technika alkalmazásával történik. A mágneses táblára kivetített rövid kottapéldákat egyénekenként és közösen elemezzük, preparáljuk, jeleket útmutatásokat rajzolunk rájuk. Aki pedig éppen az adott példát lapról olvassa a zongoránál, ő a zongora kottatartójára speciálisan elhelyezett ekránról olvas. Pihenésképpen pedig reflexfejlesztő animációs játékokat játszunk – természetesen az e célból készült különleges kottapéldákkal.

Három szintű lapról olvasási programot dolgoztam ki (alsó, közép, és felső), mely az alsófokú zeneoktatástól egészen az egyetemi szintig érdekes és változatos készségfejlesztő tanfolyamsorozatot biztosít a fiatal zenészek számára. A foto-szekvenciális lapról olvasás műveletének minden egyes mozzanatát az adott nehézségi szint követelményeivel és lehetőségeivel összhangban dolgozzuk fel. Mivel univerzális kottaolvasási módszerről van szó, bármelyik hangszer, hangszercsoport technikai követelményeihez idomítható.

Utószó

Miben is rejlik tehát a foto-szekvenciális lapról olvasási technika fő előnye? Első és utolsó sorban abban, hogy teljes összhangban van az emberi mozgás, látás és gondolkodás természetes törvényszerűségeivel.

PÉTER Zoltán (zongoraművész, tanár, egyetemi docens)

Péter Zoltán Szlovéniában élő magyar származású zongoraművész, Vajdaságban (Magyarokszón) született. A zenei középiskolát Székely Mária növendékeként a Szabadkai Zeneiskolában végezte, egyetemi tanulmányait pedig az Újvidéki Zeneakadémián Arbo Valdma mesterosztályában folytatta. Egyetemi tanulmányait a Ljubljana Zeneakadémián fejezte be.

Koncertszólistaként, valamint számos kitűnő és világhírű muzsikuskamarapartnerként (Claude Delangle, Claudi Arimany, Cirill Škerjanec, Hedwig Swimberghe, Vincent David, Arno Bornkamp, Stjepan Hauser...) lépett fel Szlovéniában, külföldön és a valamikori Jugoszlávia főbb zenei központjaiban. Vendégszerepelt Magyarországon, Németországban, a volt Szovjetunióban, Olaszországban és Svájcban Neves karmesterek közreműködésével játszott, mint Igor Gjadrov, Simon Robinson, Berislav Skenderović, Hermann Ostendarp, Guido Mancuzzi, George Pehlivanian, En Shao, Paul Hoskins és mások.

A klasszikus zongora - és kamararepertoáron kívül kortárs zeneszerzők műveit is gyakran előadja vagy ősbemutatja. Számos hangfelvételt készített a Szlovén Rádió és Televízió (RTV Slovenija), Horvát Rádió és Televízió (HRT), Újvidéki Rádió és Televízió (RTV Novi Sad) valamint a Belgrádi Rádió és Televízió (RTV Beograd) számára. Tizenegy CD- hanglemezt adott ki a Szlovén Rádió és Televízió hanglezkiadója (Založba kaset in plošč RTV Slovenija) és más lemeztársaságok gondozásában. Kiváló, valamint hatalmas repertoárral rendelkező és igen keresett kamarazenesz lévén, Péter Zoltán több színvonalas nemzetközi mesterkurzuson, versenyen és zenei világkongresszuson szerződött zongorakísérő. Koncerttevékenysége mellett pedagógiai munkássága is jelentős, rendszeres mesterkurzusokat és szemináriumot vezet zongorista-növendékeknek, tanároknak és zongorakísérőknek Szlovéniában és külföldön egyaránt.

2007.-ben a Ljubljanai univerzitás és zeneakadémia docensé nevezi ki.

A *foto-szekvenciális* lapról olvasás technikáját és módszerét (mely az olvasás és a játszóapparátus teljesen egyedi módon való kapcsolódásán alapul) 2010.-ben dolgozta ki azzal a céllal, hogy fiatal zenészeknek támpontot, vagyis egyszerű, gyakorolható és rendszerbe foglalt módszert nyújtson a folyékony *prima vista* játék elsajátításában.